ALGEMEENE
OEFENSCHOOLE
VAN
KONSTEN
EN
WEETENSCHAPPEN.

VYFDE AFDEELING.

BEHELZENDE

EENE BEKNOPTE LEEVENSBESCHRYVING DER BEROEMSTE WYSGEEREN, DIE VAN DE VROEGSTE OUDHEID TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD GEBLOEID HEBBEN.

DERDE DEEL.

TE AMSTELDAM,
By PIETER MEIJER, op den Dam,
MDCCLXXXII.

te hebben, zich vervolgens toeleggen om de Onkunde, Konftenaaryen, Liften, en Bedriegeryen der Priefteren te ontdekken en te befchimpen. Men heeft deeze Brieven in verfcheidene taalen overgezet, en fchoon men 'er eenige antwoorden op gefchreeven heeft, zyn zy egter altyd geoordeeld te veel waarheids te behelzen, om weêrlegd te worden. De Heer *Pascal* ftierf te *Parys*, op den 19den van *Auguftus* des jaars 1662, in den ouderdom van 39 jaaren. Na zyn overlyden vond men dat hy eenige Werken ter Drukperfe vervaardigd had, naamelyk over het Evenwigt der Vloeiftoffen, over de Zwaarte der Lugt, en meer andere Onderwerpen; doch onzes weetens zyn die Verhandelingen nimmer uitgegeeven.

Het leeven van Ridder WILLIAM PETTY.

Ridder *William Petty*, een zonderling voorbeeld van algemeen Vernuft, was de oudfte zoon van *Antoni Petty*, eenen Lakenhandelaar te *Rumfey* in *Hampfhire*, alwaar hy den 16den van *May* des jaars 1623 gebooren werd. Het is moeijelyk te bepaalen, of zyne opvoeding door zynen Vader of door hemzelven voornaamelyk geregeld werd. Want door zynen Vader, toen hy nog zeer jong was, by gemeene ambagtsluiden gebragt zynde om hen te zien werken, nam hy onmiddelyk de Werktuigen op, en hanteerde die met zo veel behendigheids, dat hy in den ouderdom van twaalf jaaren, reeds zo wel in verfcheidene handwerken bedreeven was als zy, die ze als hunne gewoone koftwinning oeffenden. Vervolgens ging hy naar de Taalfchool te *Rumfey*, daar by, indien wy zyn eigen berigt gelooven moogen, niet flegts eene grondige kennis van de *Latynfche*, *Griekfche* en *Franfche* taalen kreeg, maar ook van alle de regelen der Rekenkunde, van de Landmeetkunde, Zonnewyzerkunde, en van het ftarrekundig gedeelte

der

der Zeevaartkunde. Dus met verscheidene kundigheden verrykt, ging hy in den ouderdom van vyftien jaaren naar de Hooge School van *Caen* in *Normandye*, waar hy zich omtrent twee jaaren ophield. Toen keerde hy weder naar *Engeland*, en werd tot een ampt ter zee bevorderd; maar omtrent zestig ponden overgewonnen hebbende, besloot hy van dezelven gebruik te maaken om zyne kundigheden verder uit te breiden. Hy was nu bedagt om zich te oeffenen in de Genees- en Ontleedkunde; en om daarin goede vorderingen te maaken bezogt hy, in den jaare 1643, *Leyden*, *Utregt*, *Amsterdam* en *Parys*, en bleef geduurende den tyd van drie jaaren buiten zyn Vaderland. In den jaare 1647 keerde hy weder in *Engeland*. Na een Werktuig om het zelfde Stuk te gelyk tweemaal te schryven uitgevonden te hebben, kreeg hy van het Parlement verlof om voor den tyd van zeventien jaaren in die konst te moogen onderwyzen, zonder dat zulks iemand buiten hem vry stond. Schoon zyne uitvinding, hoeveel zy in den eersten opslag scheen te belooven, in de praktyk van geene nuttigheid altoos bevonden werd, maakte zy hem egter bekend by veele voornaame mannen van zynen tyd. Eenigen tyd te *Oxford* vertoevende, en de lessen der Hoogleeraaren in die stad bywoonende, nam hy het besluit om zich, indien het mooglyk was, daar neêr te zetten. Vervolgens schreef hy aan den Heere *Hartslip*, wien hy blyken gaf van de vorderingen, die hy in verscheidene deelen der geleerdheld gemaakt had, waarop hy te *Oxford* ontbooden, en eerst aangesteld werd tot medehelper van den Hoogleeraar in de Ontleedkunde. Ondertusschen oeffende hy de Chymie en Geneeskunde met zeer goed gevolg, en kwam dermaaten in agtinge dat de wysgeerige Vergaderingen, die voor dat het Koninglyk Genootschap was opgerigt plaats hadden, ten zynen huize gehouden werden. Op den 7den van *Maart* des jaare 1649 werd hy tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd, en den 25sten van *Juny* des jaars 1659 werd hy Candidaat van het Collegie der Geneeskundigen. Toen Dr. *Clayton* van het Hoogleeraarampt in de

Ont-

Ontleedkunde afstand deed, volgde hy hem den 1sten van *January* des volgenden jaars in die bediening op, en werd op den 7den van *February* tot Hoogleeraar in de Muziek in het Collegie van *Gresham* verkoozen. In den jaare 1652 werd hy, op eene bezolding van twintig schellingen daags, tot Geneesheer van het leger in *Ierland* aangesteld. Na den opstand in *Ierland* werd hy benoemd tot eenen der Gevolmagtigden tot het verdeelen der verbeurde landen onder het leger, het welk den opstand deed bedaaren. Toen *Henrik Cromwell* zich de bestiering van dat Koningryk zag toevertrouwd, stelde hy den Doctor tot zynen Secretaris, en tot Geheimschryver van den Raad aan. Nog deed hy hem verkiezen om als Gedeputeerde der Burgerye voor *West-loo* in *Cornwall* naar het Parlement van *Richard Cromwell* te gaan, het welk in de maand *January* des jaars 1658 vergaderde. Maar op den 25sten van de maand *Maart* des zelfden jaars klaagde Ridder *Sankey*, lid van het Parlement voor Wood-stock in *Oxfordshire*, hem aan over zwaare misdaaden, en wangedrag in zyn ampt. Dit veroorzaakte den Doctor zeer groote onlusten, dewyl hy voor het Huis der Gemeenten gedagvaard werd. In weêrwil van de aanhoudende poogingen zyner vrienden, van de aanpryzingen van zynen persoon by den Sekretaris *Turloe*, en van de verantwoordinge, welke hy in het Huis der Gemeenten deed, bragten zyne vyanden het egter zo ver, dat hy in den jaare 1659, van zyne openbaare bedieningen ontslaagen werd. Hy week toen naar *Ierland*, waar hy zyn verblyf hield tot de herstelling van Koning *Karel* den IIden, kort na dewelke hy zich naar *Engeland* begaf, alwaar hy door zyne Majesteit zeer gunstig ontfangen werd, en zich tot eenen der Gevolmagtigden van het Geregtshof verkoozen zag. Op den 11den van *April* des jaars 1661 had hy de eer van Ridder te worden, en werd toen ook door eenen nieuwen gunstbrief, tot algemeenen Landmeeter van *Ierland* enz. aangesteld.

By de opregting van het *Koninglyk Genootschap*, werd

hy tot een van deszelfs eerste Leden, en ook tot Lid van den Raad, daartoe behoorende, verkoozen; en schoon hy reeds lang van de oëffeninge der Geneeskunde had afgezien, bleef zyn naam egter in het Kollegie der Geneeskundigen als *honorair* Lid bekend.

Omtrent deezen tyd vond hy zyn dubbeld gebodemd Schip uit, geschikt om tegen wind en stroom te zeilen, en vereerde in het vervolg een namaaksel van dat Schip aan het *Koninglyk Genootschap*, het welk nog in de bewaarplaatse der zeldzaamheden gevonden wordt. Hy deelde ook in den jaare 1665 aan het gemelde Genootschap eene Verhandeling over den Scheepsbouw mede, waarin verscheidene geheimen van die konst vervat waren. Doch die verhandling werd door Lord *Brouncker* verdonkerd, welke zeide dat zy al te groot een staatsgeheim behelsde om in elks handen te komen. Ridder *Williams* nieuw uitgevonden Schip, deed egter in de maand *July* des jaars 1603 eene reize van *Dublin* naar *Holyhead*; doch dewyl hy bevond dat het niet aan zyn oogmerk voldeed, besteedde hy nog twee jaaren of langer tyd in het zo te volmaaken dat het aan zyn bedoelde einde beter mogt beantwoorden; maar eindelyk liet hy dit werk geheel vaaren, dewyl hy geen middel vond om alles in zodaanigen staat te brengen, dat het naar zyn gemaakt ontwerp ter bereikinge van de verscheidene einden, welke hy zich had voorgesteld, eenpaariglyk medewerkte.

In den jaare 1666 stelde hy eene verhandeling op over de inkomsten en uitgaaven van Engeland, en over de manier om op eenen gelyken voet schattingen te heffen, welk vertoog voor een loslyk, verstandig, en wel uitgevoerd stuk gehouden werd. In het volgende jaar trouwde hy met *Elizabeth*, de Dogter van Ridder *Hardress Waller*, Schildkn. Doch dit huwelyk was geenszins oorzaak dat zyn geest van de studiën werd afgetrokken. Hy was bedagt om het algemeene nut te bevorderen, en deelde zyne ontdekkingen mede aan het *Koninglyk Genootschap*,

in-

inzonderheid die, welke eenige betrekking hadden tot de verbetering van rytuigen, pompen en kanonnen. Maar weinige jaaren daarna vond hy zich in het midden van zyne nafpooringen geftuit door het koud vuur in zynen voet, het welk een eind van zyn leeven maakte, in het 65fte jaar van zynen ouderdom, nadat hy ruime middelen van beftaan voor zyn talryk maagfchap byeengegaard, en aan de armen in verfcheidene Parochiën groote fommen by uiterften wille gemaakt had. In zyn Teftament, waarin hy zyne Weduw en drie Kinderen in de bezittinge van zyne nalaatenfchap, welke niet minder dan 12000 *l.* jaarlyks opbragt, ftelde, verbond hy hen allerplegtigft om vooral op de algemeene nuttigheid agt te geeven. Hy ftierf in de belydeniffe van dat geloof, en in de aanklee-vinge aan dien Godsdienft, welke door de wetten in zyn Vaderland waren vaftgefteld, in godgeleerde ftellingen eer met onderwerpinge beruftende dan die met naauwkeurigheid onderzoekende. De verfcheidene navorfchingen, met welken Ridder *William* zich bezig hield, deeden blyken dat hy een vernuft bezat, groot genoeg om alles, waartoe zyne genegenheid zich uitftrekte, te onderzoeken; en het is te verwonderen dat hy tyds genoeg kon vinden om twintig Verhandelingen over verfcheidene onderwerpen, en wel allen over gewigtige ftoffen, op te ftellen; van welker inhoud wy egter, dewyl zy niet regtftreeks tot de Wysbegeerte behoorden, niet in het byzonder zullen fpreeken.

Het leeven van HENRIK OLDENBURG.

HENRIK OLDENBURG fproot uit eene oude en aanzienlyke Familie, uit die der Graaven naamelyk van *Aldenburg* in *Weftfalen*. Onze Schryver werd te *Bremen* in *Neder Saxen* gebooren, in den jaare 1626, en was Conful van